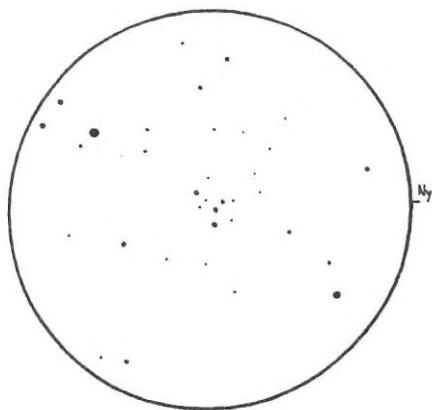
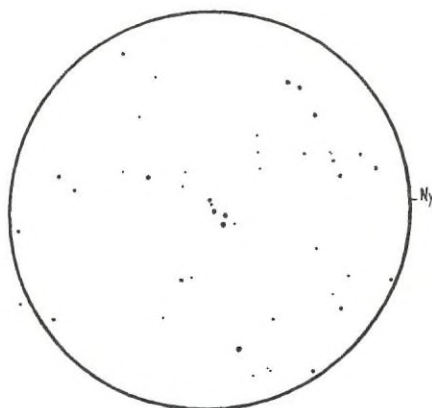

Dolidze–Dzimselejsvili halmazok

A nyílthalmazok kedvelői bizonyára örömeiket lelik a fényes és látványos Messier és NGC halmazok megfigyelésében, de mi a helyzet a többivel? Nagyon sok kisebb-nagyobb nyílthalmaz található szerte az égbolton, amelyek nem szerepelnek a fent említett két katalógusban. A DoDz katalógus 11 db nyílthalmazt tartalmaz, amelyeket az év bizonyos hónapjaiban akár egyetlen éjszaka is végig lehet nézni. A kacifántos név ellenére ezek a halmazok egy nagyobb binokulárral is felkereshetők és az esetek többségében érdekes látványban lesz részünk. Furcsa módon a halmazoknak majdnem a fele a Hercules csillagképben található, egy olyan konstellációban, amely közismerten nem a nyílthalmaz-vadászok paradicsoma. Ezek a „kís” halmazok általában kevés csillagot tartalmaznak, szétszórva és ennek hatására sokszor olyan látványt nyújtanak, mint egy aszterizmus, de ettől függetlenül megéri felkeresni őket. Lássuk tehát őket külön-külön, és mivel nem minden atlasz tartalmazza őket, megadjuk a 2000-es koordinátákat.

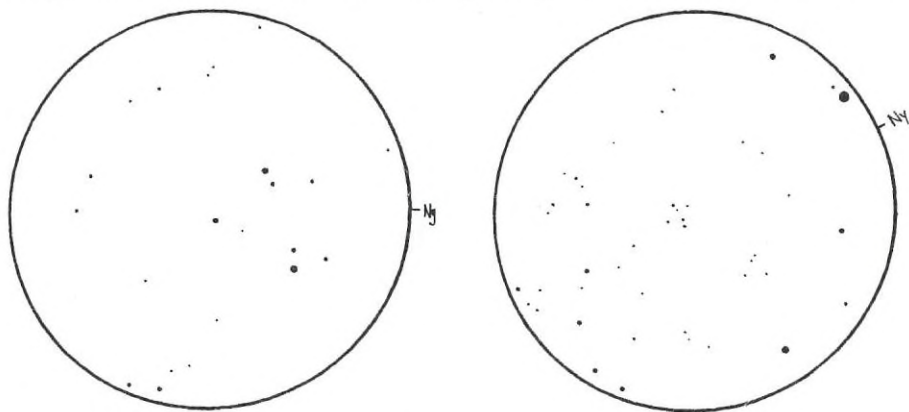
DoDz 1 (150/600 refl., 50x, LM= 1°38')

DoDz 6 (254/1525 refl., 47x, LM= 1°10')

A lista első objektuma szintén egy olyan csillagkép területén bújik meg, amelyben mindössze két nyílthalmaz található. A DoDz 1 (02474+1712) a T Ari változócsillagtól 20'-re található és a lista leglátványosabb objektuma. A háromszög alakú halmaz 7x50-es binokulárral egy nagyrészt felbontatlan kompakt folt, míg 10–15 cm-es reflektorral 9 db csillaga látszik 7'-es területen. Egyike azoknak a halmazoknak, amelyek leginkább halmazszerű megjelenést mutatnak. Már az elején meg kell jegyezni, hogy a látott és a katalógusbeli méretek között nem egyszer eltérés van (a DoDz 1-et 12'-esnek jelölik a katalógusok). A DoDz 2 (05239+1128) a λ Ori-tól 3°-kal ÉNy felé található. Jellemét tekintve hasonló a DoDz 1-hez, de nem ugrik ki annyira a látómezőből. A 10'-es halmazban 9–10 db csillag látszik 15 cm-es reflektorral, 35x-ös nagyítással. Mivel legfényesebb csillagai 9–10 magnitúdósak, így 20x60-as binokulárral is látni már valamit belőle. A Taurus ÉNy-i részén 40'-re található egymástól a DoDz 3 (05337+2629) és a DoDz 4 (05359+2557). Első ránézésre is megállapítható, hogy az utóbbi sokkal feltűnőbb és látványosabb. Legfényesebb csillaga 6^m,5-s, de a

többi csillaga is aránylag fényes. 28'-es méretével az egyik legnagyobb DoDz halmaz, amelynek legsűrűbb része K-Ny-i megnyúltságot mutat több fényesebb csillaggal. A DoDz 3 12'-es méretével a közepes nagyságú halmazok közé tartozik.

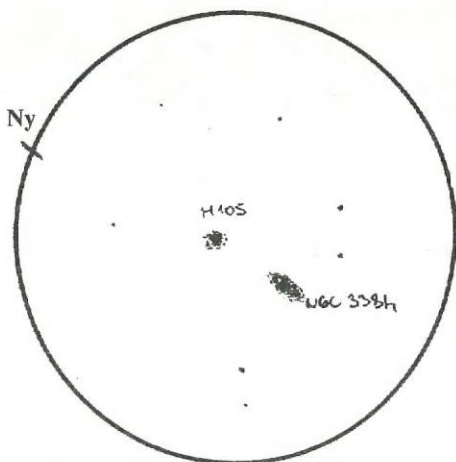

DoDz 8 100/1000 refl., 50x, LM= 41' (balra), 20x60 B, LM= 3';5

A Herculesben elsőként vizsgált halmaz a DoDz 5 (16274+3804), amely már 20x60-as binokulárral is kitűnő célpont. Mindössze 8 db csillagot látni benne, de ennek ellenére jól elkülönül a háttértől, és észrevehető, hogy a csillagai összetartoznak. Hasonló jelleg figyelhető meg a háromszög alakú DoDz 7-ben (17106+1532) és a DoDz 8-ban (17262+2411) is. A DoDz 5 10'-es mérettel rendelkezik, a DoDz 7 8'-es, míg a DoDz 8 az égen 12'-nek látszik. A katalógusokban nagyobb méret szerepel, és az atlaszokban a DoDz 7 jelölése nem esik egybe az égen látottakkal, csak érintik egymást. Az M13-tól közel É-i irányba 2°-ra található; 3'-es méretével a legkisebb DoDz halmaz. A DoDz 6 (16453+3817) 20x60-as binokulárral nagyon kompakt kis foltnak látszik, míg 10–15 cm-es távcsővel igazán látványos, mert 5–6 csillaga különböző színekben tündökölve kis területen zsúfolódik össze. Kissé hasonlít az M73 aszterizmusára. A Her utolsó halmaza a DoDz 9 (18088+3132). Ez a lista legnagyobb objektuma, csillagokban gazdag, de a mérete miatt szétszórta. Ennek ellenére egyikünknek tetszett, míg másikunkra ez volt legkevésbé hatással. 20x60-as binokulárral a csillagok szétszórtsága kevésbé feltűnő, így látványosabb, mintha nagyobb távcsővel néznénk. A halmazról sokat elárul, hogy a Guide a 34'-es területen 13^m-ig 35 csillagot mutat, míg 15^m9-ig 100-at, a Cygnus központi részén pedig akár a kétszerese is lehet a csillagsűrűség 13^m-ig.

Utunk további részét is e csillagoktól hemzsegő területen folytatjuk. A DoDz 10-et (20057+4032) a γ Cyg-tól 4°-kal Ny-ra találjuk. A 20'-es halmazt egy É–D-i fekvésű hosszúkás háromszög alakzat uralja, 15–20 csillaga között sok a viszonylag fényes. A halmaztól néhány ívpercre K-re van egy kisebb csillagcsoport, amely nem nyílthalmaz a Guide alapján, de az ég alatt nem volt egyértelmű, hogy az atlasz melyiket jelöli nyílthalmazként. A DoDz 11 (20510+3557) egyike a leglátványosabb DoDz halmazoknak, bár ez kiváló fekvésének is köszönhető, 2°-ra az ε Cyg-tól. A vizuális látvány alapján ez a kereszt alakú halmaz a legsűrűbb a 11 DoDz halmaz közül.

Folytatás a 43. oldalon!

M 105 GX Leo

11 T, 64x: A központi fényes mag dominál, a halo inkább csak sejtethető. Megnyúltságot nem véltem fölfedezni. A nagy méretű NGC 3384 EL-sal jobban látható, mint maga az M 105. (ifj. Balogh Zoltán)

11 T, 64x, LM= 54' (Balogh Zoltán)

SZABÓ GYULA

Folytatás a 40. oldalról!

A 10'-es objektum jellegzetes alakja 20x60-as binokulárral már nagyon jól ki-vehető, de ez szinte az összes halmazról elmondható.

A fentiekén kívül még rengeteg hasonló nyílthalmazt találunk az égbolton, például elég megemlíteni a Do 27-et (Oph) és a galaxisokkal zsúfolt Canes Venatici Uppgren-jét. Bár ezek a halmazok látványban elmaradnak a fényesebb és közismert halmazok mögött, de azért ajánlható a felkeresésük, mert már binokulárral vagy kisebb refraktorról is az égbolt ritkán észlelt területeit vizsgálhatjuk, és közben szokatlan dolgokra akadhatunk. Remélhetőleg mindenki látja, hogy a legkisebb távcsövekkel is érdemes bekapcsolódnia a Messier- és a mély-ég rovat munkájába, és nem feltétlenül kell megalkudnunk a közismert és népszerű objektumokkal.

KERNYA JÁNOS GÁBOR-
SZABÓ GÁBOR

Vajda János

NAPFOGYATKOZÁSKOR

Ítélet van most fönn az égen
Nézi a bámész föld nagy mohón.
A nap képe úgy elfeketül,
Mint az ember arca a bitón.

És tán a felséges padláson
Inganak is már a gerendák.
Biz e rozzant föld még szétmállik,
Mint a nagy tudósok jósolák.

Ami nem lehetetlen, meglehet,
Hogy az épen most következnek:
Mielőtt én édes kedvesem,
Szedtem volna ajkad epreit.

Hátha nem hazudnak a jelek?
Jer ölembe, szép szerelmesem,
Aztán romba dőlhet a világ:
Karjaid közt észre sem veszem.

(1858)